

Sundsvalls museum

Liv och arbete i ett sågverkssamhälle

Lärohandledning och introduktion
Svartviks industriminnen

Innehållsförteckning

- **Inledning**
- **Varför ska vi lära oss historia?**
- **Vår metod**
- **Liv och arbete i ett sågverkssamhälle**
 - Mål för detta program
 - Kopplingar till läroplanen och kunskapsmålen
 - Praktisk information inför besöket
 - Historisk introduktion
 - Frågeställningar att jobba med inför och efter besöket
 - Uppföljning efter besöket
 - Tips om ni vill veta mer.

Inledning

Välkommen till Svartviks industriminnen! Du har bokat ett skolprogram hos oss och vi vill därför ge dig lite information, handledning och tips på vägen. Allt för att ert besök hos oss ska bli så bra och givande som möjligt. Här kan du läsa mer om skolprogrammet och vad ni kommer att uppleva.

Vår verksamhet Friluftsmuseerna hör till Kultur- och fritidsförvaltningen på Sundsvalls kommun och vi ansvarar för att levandegöra och tillgängliggöra Sundsvalls kommuns tre prioriterade kulturmiljöer: Norra Berget, Svartviks industriminnen och Gudmundstjärn.

Svartviks industriminnen förmedlar Sundsvalls industrihistoria och Gudmundstjärn, en gammal gårdsmiljö i Indal, berättar Medelpads landsbygds historia med självhushåll och småbruk i skogen. Norra Berget är ett friluftsmuseum, som med alla sina hus, lantrasdjur och odlingar ger en upplevelse av Medelpads historia från medeltid och fram till 1950-tal. Här finns också Norra Stadsbergets naturreservat med uppmärksatta leder och skyltning.

Vi är en HBTQI - certifierad verksamhet

HBTQI är en förkortning för begreppen homosexuella, bisexuella, trans- och queerpersoner samt intersexuella. Att vara HBTQI-certifierad är en kvalitetsstämpel som innebär att vi i vår verksamhet arbetar strategiskt och aktivt för att synliggöra och utmana de föreställningar och normer som kan leda till att människor behandlas ojämnt. Vi formar vår historieförmedling för att ge kunskap om människor, deras liv och sociala organisation. Vilket vi gör för att synliggöra olika maktförhållanden i samhället, både historiskt sett och i nutid. Vi tittar på historien ur ett normkritiskt genusperspektiv, diskuterar mångfald och marginalisering av grupper och strävar hela tiden efter att bredda historieberättandet.

Varför ska vi lära oss om historia?

Varför ska vi egentligen lära oss historia? Vårt svar är; att lära sig historia är att lära sig om människor. Hur har vi tyckt, tänkt och agerat i olika tider och samhällen? Hur har vi påverkat vår omgivning och hur har omvärlden påverkat oss?

Historia är spännande och kul, men också ett kraftfullt redskap som kan användas på olika sätt. Att lära sig historia och att lära genom historia är därför viktigt för alla elever.

Våra skolprogram utgår från det som är angeläget att lära sig i skolan idag. Programmen handlar om idéer, normer och känslor, om utsatthet, ifrågasättande och ödmjukhet. Det handlar helt enkelt om oss människor, både förr och nu.

Vår metod

I våra skolprogram använder vi hus, föremål och miljöer för att på ett spännande och pedagogiskt sätt förmedla Medelpads och Mellannorrlands historia. Historia är vårt redskap och vår metod för inläring och upplevelse. Genom praktiskt arbete, rollspel, lek och berättelser blir historien levande, en upplevelse för alla sinnen och ett lärande för livet. Med historiens hjälp diskuterar vi samhällsbegrepp och olika perspektiv på att vara människa.

Liv och arbete i ett sågverkssamhälle

Det här skolprogrammet är utformat som en vandring på området Svartviks industriminnen.

Mål för detta program

I det här programmet ligger fokus på industrialismen. Målet är att eleverna ska lära sig mer om:

- Hur förändrade industrialismen samhället?
- Vad var sågverksepoken?
- Hur påverkade och förändrade industrialismen människors sätt att leva?
- Hur har industrialismen påverkat vårt samhälle idag, både lokalt och nationellt?

Kopplingar till läroplanen och kunskapsmålen

Programmet anknyter till följande läroämnen:

- Historia
- Samhällskunskap
- Teknik

Historia

Människans förståelse av det förflutna är inflätad i hennes föreställningar om samtiden och perspektiv på framtiden. På så sätt påverkar det förflutna både våra liv i dag och våra val inför framtiden. Kvinnor och män har i alla tider skapat historiska berättelser för att tolka verkligheten och påverka sin omgivning. Ett historiskt perspektiv ger oss redskap att förstå och förändra vår egen tid.

Undervisningen i ämnet historia ska ge eleverna förutsättningar att utveckla:

- kunskaper om händelser, aktörer och förändringsprocesser under olika tidsperioder samt om historiska begrepp och långa historiska linjer,
- förmåga att ställa frågor till historiska källor samt att tolka, kritiskt granska och värdera dessa, och
- förmåga att reflektera över hur historia kan brukas i olika sammanhang och för olika syften.

Innehållet är knytet till bland annat följande kunskapsmål hos eleverna:

Årskurs 7–9

- Industrialisering, samhällsomvandling och idéströmningar, cirka 1700–1900-tal.

Industrialiseringen i Europa och Sverige. Olika historiska förklaringar till industrialiseringen, samt konsekvenser för olika samhällsgrupper och människors levnadsvillkor.

Vad historiska källor kan berätta om människors och grupperns strävan efter att påverka sina egna och andras levnadsvillkor, till exempel genom uppfinningar, bildandet av fackföreningar och så vidare.

- Demokratisering, efterkrigstid och globalisering, cirka 1900–nutid.

Framväxten av det svenska välfärdssamhället. Kontinuitet och förändring i synen på kön, jämställdhet och sexualitet.

Hur historiska källor och berättelser om en familj eller släkts historia speglar övergripande förändringar i människors levnadsvillkor.

Gymnasiet

- Har kunskaper om och insikt i centrala delar av det svenska, nordiska och västerländska kulturarvet.
- Har kunskaper om de mänskliga rättigheterna.
- Kan observera och analysera människans samspel med sin omvärld utifrån perspektivet hållbar utveckling.
- Har kunskaper om samhälls- och arbetsliv.

Samhällskunskap

Undervisningen i ämnet samhällskunskap ska ge eleverna förutsättningar att utveckla:

- kunskaper om demokratiska värden och beslutsprocesser samt om mänskliga rättigheter,
- kunskaper om sociala, ekonomiska, politiska, rättsliga och mediala förhållanden och strukturer i samhället, och
- förmåga att analysera samhällsfrågor ur olika perspektiv och kritiskt granska hur de framställs i olika källor.

Årskurs 7–9

Individer och gemenskaper

- Människors identiteter, ekonomiska resurser och möjligheter i samhället och hur dessa kan påverkas av bland annat socioekonomisk bakgrund, kön, ålder och etnicitet. Begreppen makt, rättvisa, jämlikhet och jämställdhet.

- Orsaker till och konsekvenser av en ojämlig fördelning av inkomster och förmögenheter mellan människor i Sverige och i olika delar av världen.
- Arbetsmarknadens och arbetslivets förändringar och villkor, till exempel med avseende på lönebildning, arbetsmiljö och arbetsrätt.

Beslutsfattande och politiska idéer

- Vad begreppen demokrati och diktatur, monarki och republik samt parlamentarism och presidentstyre innebär. Exempel på hur dessa olika stats- och styrelseskick kan fungera.

Rättigheter och rättsskipning

- Kränkningar av de mänskliga rättigheterna i olika delar av världen och internationellt arbete för att främja mänskliga rättigheter.
- Friheter, rättigheter och skyldigheter i demokratiska samhällen. Dilemman som hänger samman med demokratiska rättigheter och skyldigheter, till exempel gränsen mellan yttrandefrihet och kränkningar i sociala medier.

Teknik

Undervisningen i ämnet teknik ska ge eleverna förutsättningar att utveckla:

- förmåga att reflektera över olika val av tekniska lösningar, deras konsekvenser för individen, samhället och miljön samt hur tekniken har förändrats över tid,
- kunskaper om tekniska lösningar och hur ingående delar samverkar för att uppnå ändamålsenlighet och funktion, och
- förmåga att genomföra teknikutvecklings- och konstruktionsarbeten.

Årskurs 7–9

Teknik, människa, samhälle och miljö

- Konsekvenser av teknikval utifrån ekologiska, ekonomiska och sociala aspekter av hållbar utveckling.
- Hur tekniken möjliggjort vetenskapliga upptäckter och hur vetenskapen har möjliggjort tekniska innovationer.

Tekniska lösningar

- Bearbetning av råvara till färdig produkt och hantering av avfall i någon industriell process, till exempel vid tillverkning av livsmedel och förpackningar.

Gymnasiet

Innehållet är knytet till bland annat följande kunskapsmål hos eleverna:

- Har kunskaper om och insikt i centrala delar av det svenska, nordiska och västerländska kulturarvet.
- Har kunskaper om de mänskliga rättigheterna.
- Kan observera och analysera människans samspel med sin omvärld utifrån perspektivet hållbar utveckling.
- Har kunskaper om samhälls- och arbetsliv.

Praktisk information inför besöket

Mötesplats

När du bokat besöket hos oss får du ett mail med information om tider och mötesplats. Mötesplatsen varierar utifrån program, men meddelas alltid i förväg i bekräftelsen.

Oömma kläder för olika väder

Det är viktigt att informera eleverna om kläder efter väder och säsong. Detta program sker utomhus och innebär en del promenader. De flesta programmen sker i delvis uppvärmda hus eller utomhus. Så även om vi under programmet samlas inomhus, behövs kläder och skor för utomhusvistelse oavsett väder.

Fika/mat

Detta program innehåller ingen mat eller smakprov. Men om eleverna vill och har möjlighet får de gärna ha med sig egen dryck och mindre fika som kan fikas under vandringen på stående fot exempelvis frukt. Lunch och längre fikastunder läggs utanför skolprogrammen, om vi inte kommer överens om annat.

Toaletter

RWC finns Café Svartviks lokaler samt i fristående byggnad utanför Café Svartvik.

Avbokning

Avbokning sker i så god tid som möjligt innan programmet info.norra@sundsvall.se eller Norra Berget 060-19 12 00, Ulrika Stenbäck 073-275 62 20.

Historisk introduktion

Havet, älvarna och skogen är Medelpads styrka och rikedom, förr som nu. Historien om sågverksepoken börjar med att svenska staten skjuter till pengar för att rensa älvarna under första delen av 1800-talet. Trävaruprodukter skulle flottas ner till kusten.

I Norrland fanns skogarna kvar, i söder var de uthuggna. Utländska investerare köpte upp skog, vattensågar och hamnar. I Matfors fanns en effektiv vattensåg och sågat virke flottades på Ljungan ner till Svartvik. I Ljungans utlopp fungerade Svartvik som en lastageplats, där bräder och plank togs upp ur vattnet, tvättades och torkades. Under flotningen blev det sågade virket smutsigt och tvättades med hjälp av vattentryck från vattentornet. Tornet finns fortfarande kvar att titta på. Arbetarna lastade sedan virket på skepp som fraktade det med sig ut i världen.

Ångkraften kom till Sundsvall 1849. Tunadalssågen är den första av fler än fyrtio ångsågar som byggs kring Sundsvallsbukten fram till mitten av 1900-talet. Ångan kommer till Svartvik först i början av 1870-talet. Nu är det stockarna som fraktas nerför älven och sågningen sker vid kusten. Svartvik växte och med två ångsågar i drift var det ett av de större sågverken i Sundsvall. Här arbetade sågare, stabbläggare,

kapare, ribbkullor, ströpojkar, timmerdragare, kolare och många, många fler. Alla hade sin plats och det fanns jobb till de flesta, åtminstone på sommaren. När isen lade sig blev många arbetslösa.

Att leva och arbeta i ett sågverkssamhälle var hårt och slitsamt, särskilt om du var arbetare. Barn, kvinnor och män var alla tvungna att arbeta hårt för att överleva. På andra sidan vägen låg arbetarbostäderna, "rökåkarna" på rad. Här trängde familjerna in sig i ett rum. Det blev smutsigt och trångt att leva så många på liten yta.

Dass delades och vatten hämtades i den gemensamma brunnen. Lekkamrater och hjälpande grannar fanns alltid nära till hands, men också nyfikna och dömande blickar.

Svartvik var ett av alla de sågverkssamhällen där det nya industrisamhället började växa fram under slutet av 1800-talet. Ur orättvisa och kamp föds nya idéer om demokrati och rättvisa, krav på kvinnors och barns ökade status och rättigheter i samhället och mycket mer som vi tar för självklart idag. Så genom att uppleva platser som Svartviks industriminnen och dess historia kan vi lättare förstå dagens samhälle.

Frågeställningar att jobba med inför och efter besöket

Det kan vara bra att tillsammans med eleverna fundera över dessa frågor innan besöket:

- När började Sverige industrialiseras?
- Vad innebär orättvisa för er?
- Vad är mänskliga rättigheter?
- Vad är demokrati?

Efter besöket:

- Vilka följder fick industrialismen för människorna i Norrland?
- Kan vi se spår efter sågverksepoken och industrialiseringen i dagens samhälle?
- Vilka tankar och känslor får ni när ni hör om hur människor levde i Svartvik förr i tiden?

Återkoppling efter besöket - Skicka gärna in er återkoppling via mejl.

Hur var besöket? - Återkoppling från elever och lärare

- Vad var bra och vad kan utvecklas?
- Vad skulle vi vilja ändra på?

Tips om ni vill veta mer om Sundsvalls lokalhistoria:

Besök gärna sundsvallsminnen.se